

*Netthandel fra utlandet og 200-kronersgrensen for
momsfrie kjøp – Ringvirkninger for norsk handelsnæring og
offentlige inntekter*

Oppsummering

I denne rapporten viser vi de direkte og indirekte effektene av netthandel fra utlandet for handelsnæringen i Norge og for inntektene til den norske stat. Nordmenns netthandel fra utlandet anslås å beløpe seg til cirka ti milliarder kroner i 2014, hvilket tilsvarer omlag 23 prosent av den totale netthandelen med varer.¹ Med dette som bakteppe har vi vurdert effekten for norsk økonomi ved å ta utgangspunkt i at det gir en tilsvarende reduksjon i varehandel i Norge med ti milliarder kroner.²

Menons beregninger, basert på gjort ved Menons ringvirkningsmodell, «den internasjonale totaleffektmodellen» (ITEM).

En reduksjon i netthandel for norske aktører på ti milliarder kroner tilsvarer med bruttoringvirkninger over 6 000 arbeidsplasser i Norge og et fall i verdiskapingen³ på nærmere fem milliarder kroner. Fallet i verdiskapingen inkluderer en skatte- og avgiftseffekt på omlag 2,3 milliarder kroner. Som følge av at ressursene har alternative, men mindre lønnsomme anvendelser, vil nettoringvirkningene ligge lavere. Rapporten viser at merverdiavgiften alene reduseres med cirka 1,3 milliard kroner som en følge av momsfrirket på kjøp av varer under 200 kroner.

Provenyeffekten av en eventuell fjerning av 200-kroners grensen vil være påvirket av to forhold:

1. Provenyeffekten vil avhengig av markedsmessige forhold knyttet til priselastisitet, varesortiment og så videre. Også omfanget av «hjemhenting» av deler av omsetning og sysselsetting spiller inn.
2. Provenyeffekten vil påvirkes av offentlige kostnader knyttet til fortolling og momsinnbetaling for den delen av omsetningen som fortsatt vil komme fra utlandet. Våre beregninger viser effekter ved 100 prosent hjemhenting: Da vil naturlig nok økte kostnader knyttet til fortolling ikke forekomme. I realiteten vil selvsagt en del av handelen med varer under 200-kroners grensen fra utlandet bestå, selv om momsfrirket fjernes.

Siden netthandelen øker med tolv til tjue prosent per år,⁴ vil tallene være vesentlig større allerede i 2015. Vi har med utgangspunkt i et konsensusestimert på 15 prosent årlig vekst beregnet effektene frem til 2020. Dette vurderes som et konservativt estimat, da utenlandshandelen vokser raskere enn den totale netthandelen. Disse beregningene viser at effektene om få år vil kunne være av en størrelse som i betydelig grad påvirker utviklingen i norsk varehandelsnæring og som dessuten gir et vesentlig inntektstap for staten:

- **Tapte moms-inntekter i 2020 vil ligge på seks milliarder 2014-kroner.**

¹ TNS Gallup/Virkes eHandelsbarometer.

² Vi forutsetter i denne øvelsen at varer og markeder er 100 prosent substituerbare, det vil si at de kjøp som gjøres igjennom utenlandske nettbutikker går på direkte bekostning av tilsvarende innkjøp i norske fysiske eller nettbaserte butikker. I praksis vil blant annet varesortiment (enkelte varer er ikke til salgs i Norge) bidra til at det ikke vil være helt korrekt. Vi forutsetter også at de såkalte «fortrengningseffektene», det vil si effekter på lønn og priser i Norge som en følge av økt økonomisk aktivitet er så små for denne sektoren at det ikke har vesentlig betydning for størrelsen på estimatene vi kommer med her. Norsk varehandel har nærmere 400 000 ansatte og en betydelig grad av fleksibilitet og kapasitet, også til å fase inn mer ledig arbeidskraft. Fortrengning gir dermed ikke vesentlige utslag.

³ «Verdiskaping» måles gjerne med «bruttoprodukt», som er summen av interessentenes inntjening i bedriften, i form av lønnskostnader og driftsresultat. Bruttoprodukt er også lik bedriftens omsetning fratrukket kjøpte varer og tjenester. Summerer man alle bruttoproduktene i et land oppnår man landets bruttonasjonalprodukt. Verdiskaping gir et godt bilde på den samfunnsmessige avkastning av næringsvirksomheten.

⁴ Norges Bank beregnet veksten i netthandelen til 12 prosent fra 2012 til 2013, mens DNBs beregninger viser 16 prosent. Andre beregninger fra Posten/Bring, DIBS og TNS og Virke viser en årlig vekstrate på 15 til 20 prosent.

- **Totalt vil staten gå glipp av 22 milliarder kroner i skatte- og avgiftsinntekter i årene 2014 til 2020.**

Analysene tar ikke med kjøp av *tjenester* over nettet fra utlandet, som for eksempel ferie-/fritidsreiser. Omsetningsvolumet fra tjenestekjøp er enda større enn for varekjøp, og med samme andel kjøp fra utlandet som for varer. Kjøp av tjenester berøres i mindre grad av den såkalte 200-kroners grensen som er fokus for denne utredningen. Likevel gir effekten av tjeneste-netthandel fra utlandet mange av de samme effektene.

Mer om 200-kronersgrensen:

Norge er ett av få land som fortsatt praktiserer en såkalt «lav-verdi grense» for toll og moms på import. Siden 1999 har det vært mulig å kjøpe varer fra utlandet for under 200 kroner uten toll og merverdiavgift. Ordningen ble innført som et forenklingstiltak med potensielle besparelser for myndighetene, samt potensielle fordeler for konsumentene.⁵

Kjøp under 200-kronersgrensen utgjør en betydelig andel av nettkjøp fra utlandet. Tall fra Virkes eHandelsbarometer viser at antall kjøp under 200 kroner er fordelt med 37 prosent fra norske nettbutikker og 58 prosent utenlandske. Tall fra andre land viser at netthandel i form av kjøp med verdi av denne størrelsesorden typisk utgjør cirka 50 prosent av den totale netthandelsimporten.⁶ Menon har på bakgrunn av dette benyttet 50 prosent som et estimat i denne analysen, men presiserer at det er usikkerhet knyttet til tallets eksakte størrelse.

Kjøp av varer under terskelverdien vil oftest bli billigere fra utenlandsk leverandør, selv etter at transportkostnader er medregnet.

Denne konkurranseulempen norsk handelsnæring her påføres har flere konsekvenser:

- Verdiskaping og sysselsetting i norsk varehandel blir lavere
- Investeringer i og utvikling av norske netthandelsaktører (i Norge) blir lavere
- Inntektene til staten, selv fratrukket besparelser knyttet til fortolling av alle varer, blir vesentlig

⁵ Ordningen med en momsfri grense ble innført i 1975. I 1999 ble beløpsgrensen satt til 200 kroner.

⁶ En gjennomgang av tall fra ulike land finnes i Measurement of Online Retail Trade in Macroeconomic Statistics, Australian Bureau of Statistics, information paper 2013.

1. Bakgrunn

Normenns kjøp av varer fra utenlandske nettbutikker er i kraftig vekst. Vi netthandler relativt mer fra utlandet enn våre nordiske naboer.⁷ Dette er en «handelslekkasje» som naturlig nok får konsekvenser for norsk handelsnæring og for inntektene til den norske stat.

Siden 1999 har det vært mulig å kjøpe varer fra utlandet for inntil kr 200 uten å beregne toll og merverdiavgift. Ordningen, som ble innført i 1975⁸, omtales som et «tollfritak», men er først og fremst et fritak for merverdiavgift etter som de fleste varer likevel kan importeres uten toll.

Det er bare varens verdi som skal legges til grunn. Transport- og forsikringskostnader holdes utenfor. Dersom vareverdien er over kr 200, skal hele vareverdien med tillegg av fraktens tollverdi legges til grunn ved beregning av merverdiavgift og eventuell toll. Merverdiavgift utgjør som hovedregel 25 prosent. Enkelte varer er fritatt for merverdiavgift ved innenlands omsetning. Dette gjelder for eksempel bøker. Disse varene er også, uavhengig av beløpsgrensen, fritatt for merverdiavgift når de importeres.

Det er svært få andre land som har en frigrænse for moms ved import. For alle EU-land gjelder det at moms betales når det handles fra et annet EU-land, enten besørget av selger i avsenderlandet, eller av kjøper i mottakerlandet. Alle kjøp fra utenfor EU er momsplichtige. EUs avgiftsdirektiv er ikke en del av EØS avtalen. EUs regler gjelder derfor ikke ved kjøp fra EU til Norge.

De mest populære produktene å kjøpe fra utlandet over nettet er klær og sko, mediaprodukter som DVD osv., hjemmeelektronikk, sport- og fritidsartikler, sminke og kroppspfleieprodukter, smykker og biltilbehør.

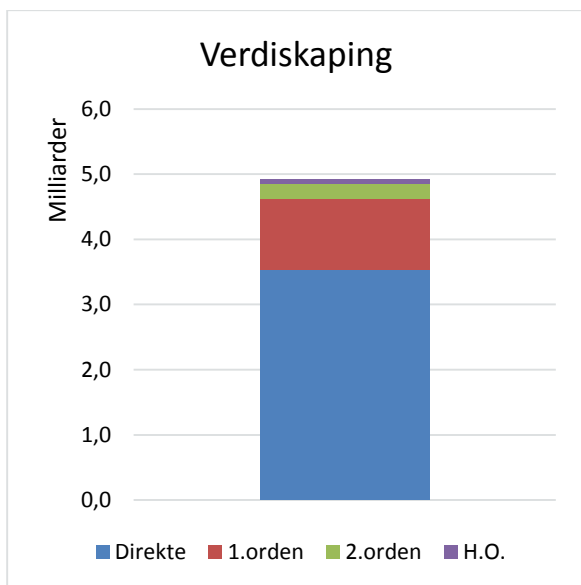
2. Beregninger

Vi tar utgangspunkt i en omsetning på 10 milliarder kroner og beregner så ringvirkningene av denne omsetningen i norsk varehandels komplette verdikjede. Videre beregner vi verdiskapingen som denne omsetningen i verdikjeden genererer og finner at den totale verdiskapingen er 4,9 milliarder kroner. 3,5 milliarder av dette kommer fra den direkte effekten, mens de resterende 1,4 milliardene genereres som ringvirkninger av den virksomheten. Verdiskapingen inkluderer over en milliarder kroner i merverdiavgift. To viktige forutsetninger ligger til grunn for denne beregningen; forholdstallet mellom omsetning og sysselsatte i handelsbedriftene og importandelen man legger til grunn i ringvirkningsmodellen⁹. Effektene er bruttoeffekter i den forstand at vi ikke har studert fortegning.

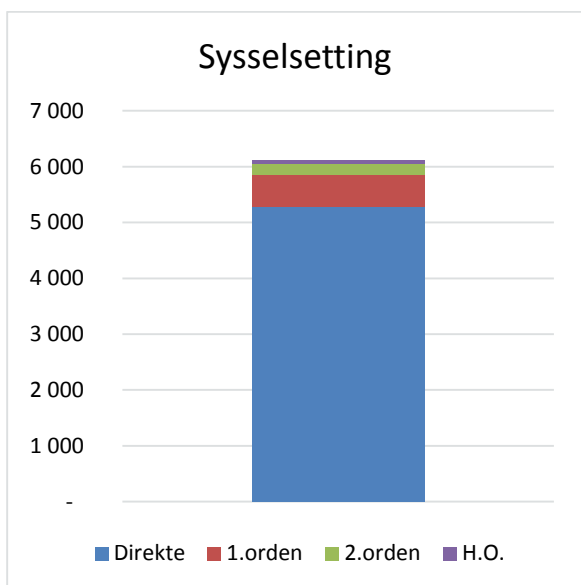
⁷ E-commerce in the Nordics, PostNord 2014.

⁸ Fritak for merverdiavgift og toll når samlet avgiftsbeløp var på under 20 kroner.

⁹ Se vedlegg om metode for ytterligere informasjon om beregning av disse to forholdstallene, samt sensitivitetsanalyser for importandelen.

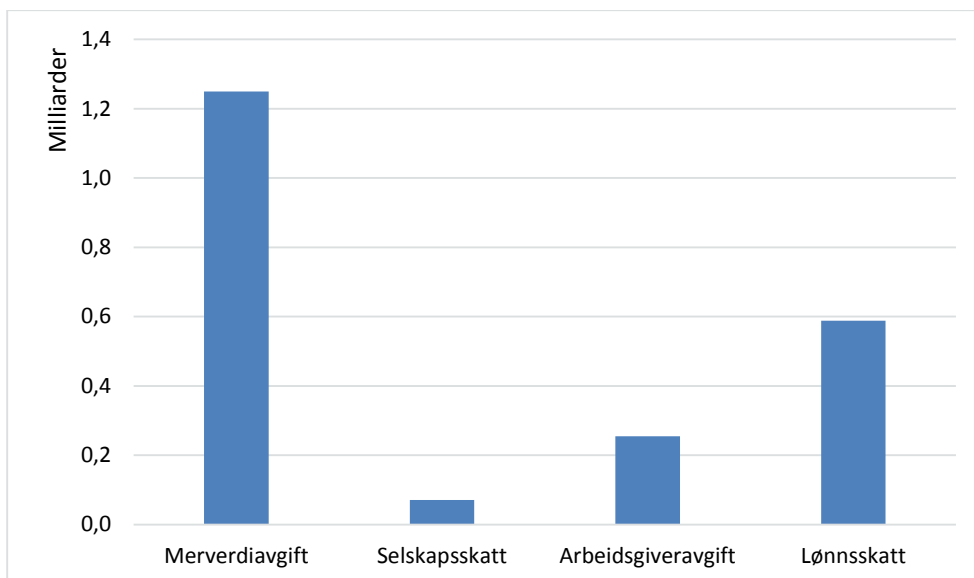

Den direkte effekten av en omsetning på 10 milliarder for handelsnæringen vil tilsvare omkring 5 300 sysselsatte. Med andre ord er den klart viktigste sysselsettingseffekten relatert til handelsbedriftene direkte og ikke deres videre kjøp av varer og tjenester. Dette skyldes i at store deler av omsetningen er basert på import slik at ringvirkningene til norsk økonomi er relativt små. Ringvirkningen fra handelsbedriftene tilsvarer omkring 800 sysselsatte, noe som gir totale sysselsettingseffekter på 6 100.

Videre blir statens inntekter i form av skatter og avgifter beregnet, totalt 2,3 milliarder kroner:

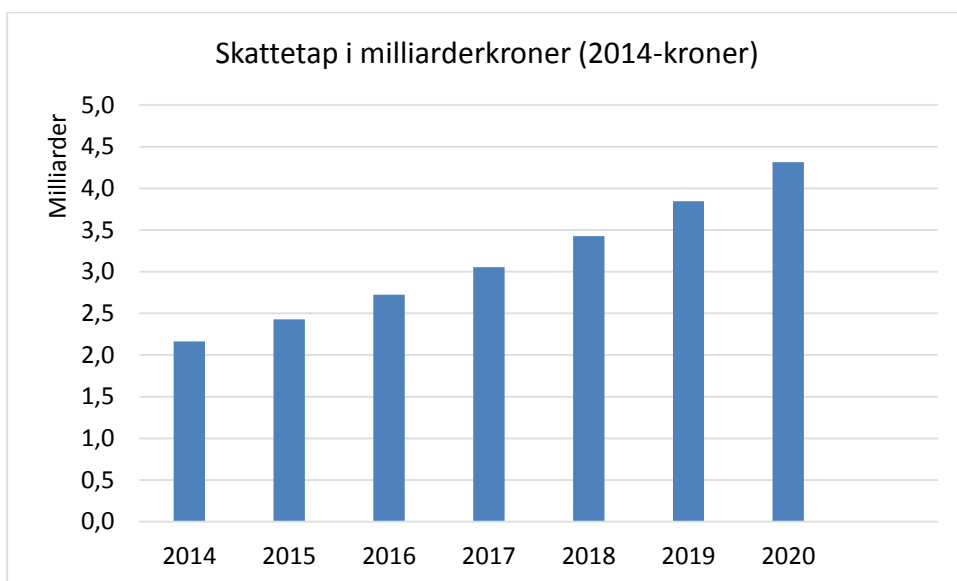
- Merverdiavgift utgjør 1,25 milliarder kroner.
- Skatt på lønnsinntekt utgjør 587 millioner kroner.
- Arbeidsgiveravgift utgjør 255 millioner kroner.
- Selskapsbeskatning utgjør 178 millioner kroner.

I tabellen nedenfor vises resultatet av ringvirkningsmodellen for de ulike parameterne i de ulike delene av ringvirkningsanalysen.

	Omsetning	Verdiskaping	Sysselsetting	Lønnskostnader	Varkostnader	Skatt				Total skatt
						Merverdiavgift	Selskapsskatt	Arbeidsgiveravgift	Lønnsskatt	
Direkte	10 000 000	3 538 877,95	5 292	1 527 559	6 496 063		107 443	198 583	458 268	764 293
Omsetning til 1.orden	1 948 819									
1.orden	1 948 819	1 092 359	557	310 704	484 998		63 421	40 391	93 211	197 023
2.orden	484 998	216 724	194	90 820	121 547		5 402	11 807	27 246	44 455
H.O.	121 547	72 192	65	30 253	40 488		1 800	3 933	9 076	14 808
Totalt	12 555 364	4 920 153	6 108	1 959 336	7 143 096	1 562 500	178 065	254 714	587 801	2 583 080

Til slutt beregnes skattetapet i årene frem til og med 2020:

Beløpene er beregnet i 2014-kroner:

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skattetape	2 163 211	2 487 693	2 860 847	3 289 974	3 783 470	4 350 991	5 003 639
Neddiskonteringsrate		103 %	105 %	108 %	110 %	113 %	116 %
Neddiskontert-verdi	2 163 211	2 427 018	2 722 995	3 055 068	3 427 637	3 845 642	4 314 622
Totalt	21 956 193						

3. Metode

3.1. Ringvirkningsmodellen hviler på to viktige forholdstall

Beregningene i ringvirkningsmodellen hviler spesielt på to forholdstall:

- 1) forholdet mellom omsetning og sysselsatt i handelsbedriftene
- 2) Importandelen man legger til grunn i modellen

Det første forholdstallet avgjøres av hvordan man definerer referansepopulasjonen. Hovedmålet må være å skape en populasjon som i størst mulig grad er lik selskapene vi ønsker å vurdere effekten på. Vi har utarbeidet en populasjon basert på NACE-kodene beskrevet under. Det gir en omsetning per sysselsatt som tilsvare 1,9 millioner kroner. Dette er en særdeles viktig forholdstall ettersom det er meget avgjørende for den direkte sysselsettingseffekten. Hvordan populasjonen defineres vil derfor være avgjørende for ringvirkningsmodellens beregninger.

I denne analysen har vi i utgangspunktet lagt til grunn alle virksomheter som finnes i NACE-kode 47 – «DETALJHANDEL, UNNTATT MED MOTORVOGNER». Vi har så fjernet de to underbransjene hvor netthandel vil være meget lav: «47251 - BUTIKKHANDEL MED VIN OG BRENNEVIN» og «47111 - BUTIKKHANDEL MED BREDT VAREUTVALG MED HOVEDVEKT PÅ NÆRINGS- OG NYTELSESMIDLER» (dagligvare).

Omsetning	Verdiskaping	Ansatte	Lønnskostnader	Varekjøp	Omsetning per sysselsatt
254 000 000	50 200 000	134 417	38 800 000	165 000 000	1 890

Det andre viktige forholdstallet man legger til grunn er importandelen. Dette vil være avgjørende for hvor store ringvirkninger man vil oppleve i økonomien. Vi antar at store deler av handelen er import fra utlandet. I SSBs kryssløp tilsvare import omkring 20 prosent av omsetning i første runde. Vi har oppjustert importandelen i første runde i kryssløpet til 70 prosent. Dette ettersom vi antar at kjøpene i stor grad består av varer produsert i utlandet. Det er stor usikkerhet rundt dette tallet, men effekten av endringer her er ikke stor. Nedenfor viser vi ringvirkningseffekten av endring i importandelen.

1: Sensitivitetsanalyse på sysselsetting ved endret importandel

Importandel	Sysselsettingseffekt
20 %	2 177
30 %	1 905
40 %	1 632
50 %	1 360
60 %	1 088
70 %	816
80 %	544
90 %	272

3.2. Redegjørelse for ringvirkningsmodellen «ITEM»

En ringvirkningsanalyse gir en innblikk i næringens ringvirkning på andre deler av norsk økonomi gjennom innkjøp og skatter. «Den internasjonale totaleffektmodellen», «ITEM», er anerkjent i markedet og brukes ofte av offentlige myndigheter. Departementene har nylig valgt å kjøpe en versjon av modellen til bruk for analyser av ringvirkninger i ulike sektorer av økonomien.

Enhver aktivitet enten det er i en bedrift eller i offentlig sektor skaper virkinger i andre deler av samfunnet. Menon er landets ledende analysemiljø for å beregne hvordan aktiviteten sprer seg, og har et godt utbygget modellapparat for å beregne hvordan totale virkninger av aktiviteten sprer seg nedover i verdikjeden. Ved hjelp av modellene kan vi derfor beregne det totale «fotavtrykket» bedriften etterlater seg i form av sysselsetting og skatt i mange ledd bakover i verdikjeden¹⁰.

En illustrasjon på hvordan beregningen foretas gis i figuren nedenfor

Illustrasjon av totale sysselsettings- og skatteeffekter

3.2.1. Redegjørelse for ringvirkningsmodellen «ITEM»

For å beregne ringvirkningene har vi benyttet Menons ringvirkningsmodell, «Den internasjonale totaleffektmodellen», «ITEM»,. Modellen er bygget opp med utgangspunkt i SSBs kryssløpsanalyse, som viser

¹⁰ Vi beregner sysselsettingseffekter såpass mange ledd bakover i verdikjeden at sysselsettingseffektene i de bakerste som regel mindre enn 1 i syvende ledd, men dette er naturlig nok avhengig av hvor stor effekten er i utgangspunktet. Om flere enn 7 ledd behøves for å beregne totale effekter, gjøres dette.

omfanget av leveranser mellom ulike norske næringer. Menons modell har imidlertid sin styrke ved at den også har integrert Menons regnskapsdatabase.

Totaleffektmodellen viser hvordan effekten fordeler seg på regioner hvor bedriftene har aktivitet.

I tillegg til å vise effekt i form av *sysselsetting* vil vi også vise *verdiskaping per ansatt*. Dette er et godt samfunnsøkonomisk mål på hvor godt ressursene utnyttes. I analysen behøves nødvendigvis også en analyse av virkningen av økt aktivitetsnivå på lønn, som igjen påvirker sysselsetting. Analysen må således gjøres innen en generell likevektsmodell, hvilket Menon har innarbeidet i modellapparatet.

VERDISKAPING – HVA DET ER OG HVORDAN DET MÅLES

Verdiskaping måles gjerne ved bruttoprodukt. Bruttoproduct kan beregnes som bedriftens omsetning fratrukket kjøpte varer og tjenester. Det betyr samtidig at bedriftens verdiskaping tilsvarer summen av lønnskostnader og driftsresultat før avskrivninger og nedskrivninger (EBITDA¹¹) for markedsrettet virksomhet og summen av lønnskostnader og kapitalslit for ikke-markedsrettet virksomhet. Bruttoproductet gir et godt bilde på den samfunnsmessige avkastning av næringsvirksomheten. Det skyldes at verdiskaping fanger opp avlønningen til de viktigste interessentene (stakeholders) i næringen, det vil si de ansatte gjennom lønn, kommunene og staten gjennom inntektsskatt, arbeidsgiveravgift og selskapsskatt, kreditorene gjennom renter på lån, og til slutt eierne gjennom overskudd etter skatt. På nasjonalt nivå summerer verdiskapingen til bruttonasjonalprodukt. Strengt tatt er bruttoprodukt et mål for brutto intern verdiskaping, fordi man ikke tar hensyn til kapitalslit eller verdiskapingseffekter utover produsentsiden.

Modellen hviler som sagt i stor grad på SSBs kryssløp, men for å få en tilpasset modell som er relevant for denne utredningen, er man avhengig av å gjøre visse tilpasninger:

- For å beregne den direkte effekten har vi tatt utgangspunkt i en egen populasjon som best representere detaljhandel.
- Vi har også gjort tilpasninger slik at detaljhandel relatert til varegrupper som mat, bensin og alkohol ikke er inkludert. Dette ettersom slik handel i svært liten grad blir erstattet med netthandel fra utlandet.

3.3. Beregninger av verdiskaping og sysselsetting

Det er vanlig at ringvirkningsanalyser opererer med relativt standardiserte typer av effekter. Vi har fokus på direkte og indirekte effekter og har ikke vurdert konsumeffekter og katalytiske effekter, altså effekter som skyldes konsumet eller som påvirkes markedsstrukturen ved at aktørene i økonomien endrer sin tilpasning.¹²

1. **Direkte effekter** omfatter effekter som knytter seg til aktiviteten i den næringen eller hos den aktøren som står i sentrum for analysen.

2. **Indirekte effekter** omfatter de effekter som genereres gjennom økt etterspørsel etter varer og tjenester fra andre næringer. De indirekte effektene kan i prinsippet beregnes i et uendelig antall ledd bakover. Effekten i

¹¹ EBITDA er forkortelsen for Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization

¹² Se Fjose, Grünfeld (2012) «Ringvirkningsmetodikk til bruk for næringsstudier i forvaltningsarbeidet. Håndbok og bakgrunnsrapport.»

ulike ledd bakover bør beregnes i såpass mange ledd bakover i at en kommer i siste ledd kommer under en sysselsatt. De fleste modeller på markedet beregner disse effektene automatisk.

Verdiskapingen og sysselsettingseffekten er klart sterkest gjennom den direkte effekten i vår analyse. Dette skyldes at store deler av varene som selges er importerte og at ringvirkningene til resten av økonomien dermed er liten. Unntaket er skatteeffekten. Merverdiavgiften er beregnet til 238 milliarder i 2013. Et tap av merverdiavgiften på 1,25 milliarder gir dermed et viktig bidrag til den totale merverdiavgiften i Norge. Ringvirkningseffekt på sysselsetting av dette tapet er ikke inkludert i tallgrunlaget.

3.4. Beregning av merverdiavgift, arbeidsgiveravgift, selskapsskatt og personskatt

For å beregne effekten på skatt har vi kombinert regnskapsdata med Statistisk sentralbyrås næringskryssløp. Det er lagt til grunn at all omsetning via netthandel fra utlandet ikke generer merverdiavgift i dag. I tillegg er det forutsatt at det ville ha blitt betalt full merverdiavgift, altså 25 prosent, om varene ble solgt via norske nettbutikker. Merverdiavgiften er den desidert viktigste skattetapet som følge av at omsetningen via utenlandske nettbutikker for under 200 kroner ikke generer merverdiavgift til staten. Vi har forutsatt at det blir betalt moms på omkring femti prosent av salget som faller bort i dag.

Andre skattetap inkludere arbeidsgiveravgift, selskapsskatt og personskatt både direkte fra handelsbedriftene og indirekte gjennom deres underleverandører. I en økonomi som den norske med tilnærmet full sysselsetting er det verdt å presisere at næringens bruk av ressurser har en alternativ anvendelse i økonomien og at denne er betydelig.